

Hayali Bir Düşman Algısı: Göçmenler

TÜRKİYE'DE GÖÇMEN KARŞITLIĞI VE GÖÇMENLERİN EKONOMİK ETKİLERİ

Prof. Dr. Bekir Berat ÖZİPEK

SİYASAL SÖYLEMDE GÖÇMEN KARŞITLIĞI

Dr. Ufuk URAS

GÖÇMENLERE İLİŞKİN UYGULANAN PROSEDÜR VE SAHADAN AKTARIMLAR

Göç ve Sivil Toplum Uzmanı Sümeyye AÇIKGÖZ

TÜRKİYE'DEKİ GÖÇMENLERİN HUKUKİ STATÜLERİ VE SAHİP OLDUKLARI HAKLAR

Av. Meliha KEKEÇ

BEKİR BERAT ÖZİPEK - "TÜRKİYE'DE GÖÇMEN KARŞITLIĞI VE GÖÇMENLERİN EKONOMİK ETKİLERİ"

Öncelikle konuyu gündeminize aldığınız için sizi tebrik ediyorum. Mülteci konusu gerçekten çok önemli.

İnsanlık tarihinde çeşitli dönemler vardır. Bunlar arasında özellikle ayrımcılığın yaşandığı, yaygın ve sistematik olduğu, hatta egemen fikir haline geldiği dönemler de mevcuttur. Bahsedilen dönemlerde yaşayan herkes yaşananın bir kötülük, bir ayrımcılık olduğunu fark edememiş olabiliyor. Bu böyledir ve öyle görülüyor ki bundan sonra da böyle olacak. Çoğu kez içindeyken göremezsiniz.

İnsanlar bir şekilde egemen fikirleri içselleştirmiş oluyorlar. Bu egemen fikirler çoğunluğun fikrini tam olarak yansıtmayabiliyor

Geçmişte yaşanan acıları, haksızlıkları tarihçi olarak mahkûm etmek kolay. Ama bugün doğrudan yana taraf olmak, "en alttakiler"den, ezilenlerden yana taraf olmak ve bunu net bir şekilde yüksek sesle dile getirebilmek herkesin harcı değil. Bu yüzden de geçmişin kurbanları için hangi renkten, dinden, dilden olursa olsun acı duymak ve bunu dile getirmek gerek. Ancak bugünü ıskalamamak geçmişin kurbanları için yapılması gerekenlere göre daha öncelikli.

Türkiye'de sığınmacılar ile ilgili olumsuz algı nasıl ortaya çıktı? Önce bunun kaynaklarından bahsetmekte fayda var. Dünyanın bütün ülkelerinde -Türkiye, Osmanlı, Selçuklu da dâhil- dışarıdan bir grup insan geldiğinde bahsedilen olumsuz etki ortaya çıkmış.

Esas olarak iki tür yaklaşım ve tutumdan söz ediyoruz: Bazı insanlar onlarla, yani yeni gelenlerle dayanışma içerisine girerler. Onlara hüsnükabul gösterirler. Bazıları da kuşku ve kaygı duyar. Onları mümkün olduğu kadar uzaklaştırmaya çalışırlar. Sanmayalım ki sadece Suriyeli sığınmacılar geldiğinde toplumun bazı kesiminde tepki oluştu. Balkan, Kafkas, Kırım göçmenleri de özellikle böyle çok travmatik bir savaşın hemen arkasından kitlesel olarak Anadolu'ya geldiğinde benzer olumsuz tepkiler gösterilmişti. Tokat'tan, Adana'dan, ülkenin başka yerlerinden üstelik Müslümanlardan, Hristiyanlardan, Türklerden, Ermenilerden farklı kesimlerden, bu insanların gelmesini istemeyenler olmuştu. Yine her kesimden insanlar da onlarla dayanışma içine girebilmişti. Bu durum iki farklı insan tipi arasında hiç bitmeyecek farklılıkların belirli bir tarihsel anda görünürlük kazanması olarak adlandırılabilir. Ancak sadece bundan ibaret değil. Yani geçmişte gelen muhacirler, mülteciler, sığınmacılardan farklı olarak bugün onları şeytanlaştıran, özel olarak onları gayriinsanî bir varlık gibi sunan ve resmedenler var. Geçmiş ve günümüz göçleri arasındaki en önemli fark bu.

Suriyeli sığınmacılar özelinde daha farklı olumsuzluk kaynaklarından da söz etmek mümkün. Bunlardan birisi resmî ideolojinin belirlediği millî eğitim politikası olarak zihnimize kazınan "bizi arkadan vuran Araplar" kalıbı. Daha sonra "Bunlar onlar mı?" diye insan zihninde özdeşleştirme yapılıyor. Bir başkası ise her kesimden gelen milliyetçi tepki. Milliyetçilik doğası gereği dışlayıcıdır. Buna karşılık kapsayıcı olanlar, evrenselci olanlar da var. Onlar da tek biçimli değil. Dinin verdiği ılımlı bir yaklaşımı veya ümmetçi bir yaklaşımı sergileyenler olduğu gibi, dine dayanmayan enternasyonalist bir yaklaşımı temsil edenler de var. Sonuçta felsefi kökleri farklı olsa da insanları esas olarak insan olarak kabul edenler, yani birbirlerinden çok farklı çevrelerden kuşatıcı yaklaşımla bakanlar var. Bir de onları bizden olmayanlar olarak görüp dışlayanlar vardır.

Başka bir tehdit ise göçmenlere karşı başka göçmenlerin tepkisinde somutlaşıyor. Bu sadece bir göçmen grubunun kendi kimliğinden olmayan başka bir göçmen grubuna tehdidi anlamına gelmeyebiliyor. Aynı göçmen grubunun kendisinden daha sonra gelene karşı bir tepkisi şeklinde de olabiliyor.

"İnsan, bir zamanlar kendisinin cezalandırıldığı şeylerden ötürü yabancıları cezalandırmaya başlar" diyor Arno Gruen. O yaşananların kuşaktan kuşağa aktarımı anlamada bir diğer tespiti ise "Kendi acılarını inkar etmek zorunda kalanlar, 'yabancıların' onlara verdiğini varsaydıkları acı için çığlık atabilirler" şeklinde. Bu noktada Gruen'in tespitleri çok açıklayıcı.

Bir diğeri ise mezhepçi tepki. Suriye'deki savaşı mezhep savaşı olarak algılayıp yeni gelenleri -Suriyelileri- inançsal bir öteki olarak algılayan bir kesim mevcut.

Dolayısıyla birbirinden farklı sebeplerle bu insanları istemeyenler var. Hepsi de kendi dilinde, kendi perspektifinde, kendi öteki olarak tanımladığı unsur üzerinden onları istemeyebiliyor. Mesela CHP'nin bir milletvekili onları İzmir'e istememişti. CHP Mersin Milletvekili Hüseyin Çomak onları Maraş'ta istememişti. PKK'lı Duran Kalkan da Kürtlerin yoğun olduğu illere yerleştirilirse hedef alacaklarını söylemişti. Aslında hepsi gelenleri kendi ötekisi olarak gördüğü için böyle tepkiler gösterdi ve gösteriyor.

Ancak esasında gelenler yalnızca insanlar. Gelenler "Müslümanlar" değil, "Araplar" değil, "Kürtler" değil, "Hıristiyanlar" değil, gelenler aslında insanlar. Belki bunu böyle görememe sıkıntısından kaynaklanıyor esas olarak yaşanan sorun. Bu durum bana Mihail Vasiliadis'in bir hikâyesini hatırlattı. Varlık vergisi zamanında evlerine haciz geldiğinden söz ediyordu Mihail Bey. Tüm eşyaları toplayıp evin bir odasına kapatıp mühürlemişler. Bunlar yaşanırken kendisi bir çocukmuş ve küçük bir oyuncak atı varmış. Haciz memuru, diğer eşyalarla birlikte o oyuncak atı da alıp diğer eşyaların üstüne atmış. Ancak hamallardan birisi, çocuğun oyuncağına bakışını görünce denklerin üstüne sıçrayıp, oyuncak atı oradan alıp çocuğa vermiş. Ancak haciz memuru bunu görünce atı tekrar almış ve eşyalarla birlikte odaya koymuş. Vasiliadis, "O haciz memuru bana baktığında bir Rum görüyordu. Ancak hamal bana baktığında bir çocuk görüyordu." diyordu. Aslında gördüğümüz, olaya bakış açımızdan bağımsız değil.

Ekonomi ile alakalı hususlara gelince burada tabii en başta belirtilmesi gereken şey sığınmacı varlığının onun iktisadî katkısının ötesinde ele alınması gereken bir şey olduğu. Kâr-maliyet analizi yapıldığı için sığınmacıların ekonomiye olumlu etkilerini de vurgulamak durumunda kalıyoruz. Eğer birileri bunun üzerinden söz edip insanlara karşı tepki gösteriyor ve bir ötekileştirme yaşıyorsa bu konudaki argümanları dile getirmek gerekir. Özellikle pozitif argümanların da görünür hâle gelmesini sağlamak gerekir.

Sığınmacıların ekonomik bakımdan yük olduklarına dair bir itiraz vardır. Bu hem evrensel hem de yerel düzeyde yanlışlanabilecek bir argüman. Örneğin, “işsizliğin kendi sebepleri vardır ve nüfus artışı bunlardan biri değil” der Ben Powell. Ani bir nüfus artışının olması, ülkeye iktisadî bakımdan artı bir yük getirmiyor. Çünkü gelenler sadece tüketiciler değil. Yani hem tüketici hem üretici hem alıcı hem de istihdam yaratıcı olarak geliyorlar. Birbirinden farklı iktisadî unsurları bir arada taşıyorlar.

Gaziantep Ticaret Odası'na kayıtlı sığınmacıların kurduğu şirket 2016 yılında 1.200'dü. Bir kanaat önderi, onları sadece “trafik ışıklarında dilenen insanlar” olarak görmenin yanlış olduğunu söylemişti. O insanlar da üretimin içindeler, ihracat-ithalat yapıp ülkeye gelir kazandırıyorlar.

Bu noktada iki farklı ekonomik düşünce söz konusu: Bazıları ekonomiyi “sabit bir pasta” olarak görüp, sığınmacıların ondan bir dilim pay alarak pastayı küçülttüğünü düşünüyor. Ancak ekonomiyi dinamik bir süreç olarak algılayanlar, yeni gelenle beraber pastanın büyüdüğünü ifade ediyorlar.

Şu an Türkiye'de yaklaşık 4 milyon sığınmacı var ve bunlardan sadece 50 bini kamplarda yaşıyor. Geri kalanı üretimin içinde kendi ayaklarının üzerinde durup genellikle de olumsuz koşullarda çalışıyor, iktisadî katkı yapıyor. Devletin onlara sağladığı eğitim ve sağlık bedelinden daha fazla iktisadî katkıları var. Özellikle sığınmacıların yaşadığı sınır illerinde fiyatların düşme eğiliminde olduğuna dair Türkiye İstatistik Kurumu verileri var. S&P bir raporunda Suriyelilerin Türkiye ekonomisine etkisinin pozitif

Onlar olmasaydı ekonomi çöker dendiğinde de haklı veya haksız tepki gösterenler oldu. Belki mülteciler olmasa ekonomi çöker diyemeyiz ancak onların katkısıyla ekonomi daha dinamik hâle getirdiğini söyleyebiliriz. İstanbul Ticaret Odası verilerine göre İstanbul'da 2014 yılında şirket kuran yabancılar arasında ilk sırayı Suriyeliler aldı. Şu anda da çok önemli bir katkıya sahiptirler. Şanlıurfa Ticaret Odası rakamlarına göre şehirdeki şirketlerin %10'u Suriyeliler tarafından kurulmuş.

Özetle birbirinden bağımsız araştırmalarda Suriyeli mültecilerin Türk ekonomisine katkısından bahsediliyor. Bu katkı da esas olarak yerini alma şeklinde değil, tamamlayıcı bir nitelik taşıyor. Aynı zamanda daha farklı türlerdeki iktisadî katkılarla kendilerini gösterdiklerini söyleyebiliriz. Eğer ekonomik açıdan onların önünü kapatan, seyahat engelleri koyan, banka hesaplarında kısıtlama içeren sınırlamalar olmasa aslında Türkiye ekonomisine katkıları çok daha fazla olacak. Bunu vatandaşlık alanların iktisadî katkısındaki artıştan biliyoruz.

MODERATÖR: Mültecilerin kaçak olarak veya düşük ücretle çalışmasının Türk vatandaşlarına iş bulma noktasında çıkardığı zorluk var mıdır?

BEKİR BERAT ÖZİPEK: Başlarda oldu. Örneğin, Gaziantep'te ayakkabı sektöründe çalışan işçiler yeni işçilerin gelmesi ile işlerini kaybetti. Hatta bazı tepki gösterileri oldu. Özellikle bu durum ilk zamanlarda yaşandı. Ancak yine Powell'in işaret ettiği evrensel bir gerçek var: "Bir göçmen geldiğinde bazı Amerikalılar ilk aşamada işini kaybedebilir; bunu görürüz. Ama görmediğiniz şey, o insanların gelmesiyle aynı anda pek çok iş kapasitesinin de yaratılmakta olduğudur; ki bu o an görülmez."

Gelenler sadece çalışan, sadece tüketici ya da sadece işçi değil. Dolayısıyla başlarda bu görülür. Hemen ardından burada iktisadî açıdan potansiyel artmıştır. Öyle ki şu an Antep'in Ankara ile yarıştığı söyleniyor. Kısa zaman içinde iktisadî açıdan hayat tekrar dengeye oturmaktadır.

MODERATÖR: Toplumsal ve ekonomik alanlarda mülteci sorununa karşı nasıl bir yaklaşım geliştirmek gerekiyor? Bu noktada çözüm önerileri yahut tavsiyeleriniz var mıdır?

BEKİR BERAT ÖZİPEK: Yapılması gereken aslında mültecilerin ve sığınmacıların hak sahibi bireyler olduğunu kabul ederek meseleye başlamak. Sığınmacı olmak, hem doğal hukukun hem de evrensel hukukun tanıdığı bir haktır. Evrensel hukuk hiç olmasaydı yani İnsan hakları Beyannamesi bu hakları tanımasaydı bile beyannameden de önce bizim sahip olduğumuz haklar var: Hayat hakkı, hürriyet hakkı, mülkiyet hakkı gibi. Sığınma hakkı da bunlardan bir tanesi. İnsanın bunu aklıyla, deneyimiyle yahut başka bir şekilde bulması ya da keşfetmesi sürecinden söz ediyoruz. Bunu kabul ederek işe başlamak gerekiyor. Başka bazı devletler bunu tanımasa bile bu hem evrensel bir hak hem de bu toprakların kadim bir geleneği. Yani dışarıdan gelen insanlara kapıyı kapatmayan bir gelenekten bahsediyoruz. Kişi geldiği ülkede başta yaşama hakkı olmak üzere ciddi bir tehditle karşı karşıyaysa onu geri gönderemezsiniz. Bu durum her isteyen gelmesi yahut her isteyen burada vatandaş olarak kalması anlamına gelmiyor. Bu noktada göç politikalarının insanî ve ahlakî bir bakışla değerlendirilmesine ihtiyacımız var. Ancak en baştan ister Afganistan'dan, ister Ermenistan'dan, ister Macaristan'dan, ister Etiyopya'dan yahut başka bir yerden olsun gelen insanların neden geldiğine bakmak gerekiyor. Eğer ülkede hayat, hürriyet, mülkiyet haklarına yönelik; özellikle de yaşam hakkına yönelik ciddi bir saldırı varsa ve kişi döndüğü zaman insan onuruna aykırı yahut Türkiye'nin tanımadığı bir ceza ile karşı karşıya kalacaksa o kişiyi suçlu bile olsa geri gönderemeyiz. Mesela İran'da idam cezası söz konusu, oradan Türkiye'ye gelen kişinin İran'a döndüğünde idam edilmesi söz konusuysa o kişi geri gönderilmiyor. Her somut durumu bu kriterler bakımından ayrıca değerlendirmeliyiz.

Türkiye'de büyük bir sorun olarak belirtilen ve oldukça abartılan bir göçmen sorunu var. Bu esas olarak sosyal medyada yahut toplumun bazı kesimlerinde yaşanıyor. Yani Suriyeli sığınmacılarla beraber yaşayan hatta şehir nüfusu kadar Suriyeli sığınmacı barındıran illerde hayat normal seyrinde devam ediyor.

Yani aslında bizim burada Suriyeli sığınmacıları topluma entegre etmekten ziyade onları hiç görmeden ve onlarla hiç bir arada bulunmadan rahatsız olanları temel insanî özgürlük, adalet, barış gibi değerlere entegre etmeye çalışmamız gerekiyor. Bu anlamda mesela Fatih'te, Kilis'te, Antep'te sığınmacılarla iç içe yaşayıp şikâyet etmeyen insanlar var ama Almanya'da Pegida hareketinin çıktığı yerdeki gibi sığınmacılarla hiçbir temas etmeden onlardan rahatsız olan insanlar da var. Tabii temas etse de etmese de bakış açısı gördüğü şeyden bağımsız değil. Bize düşen her hâlükârda adaleti savunmak olmalı. Sığınmacılar için de adaleti savunmak olmalı.

Ben uzun vadede günümüzde atmosfer ne kadar kötü gözükürse gözüksün bazı şeylerin değişeceği ve bu insanların durumu ile ilgili bir anlayışın gelişeceğini düşünüyorum. Daha iyimserim. Evet, sığınmacılarla ilgili ciddi bir dezenformasyon var. Bu oldukça yaygın ama derin değil. Birisiyle oturup konuştuğunuz zaman eğer onlardan nefret etmiyorsa anlamaya yönelik bir tavır geliştirebiliyor. İnsanların akıl ve vicdan sahibi varlıklar olduğuna güvenmemiz gerekiyor.

UFUK URAS - “SİYASAL SÖYLEMDE GÖÇMEN KARŞITLIĞI”

Uzun zamandan beri özellikle Doğu Türkistan ve Uygur meselesi üzerine gösterdiğiniz hassasiyet için siz Ailem Nerede ekibine teşekkür ederek başlıyorum.

Türkiye’de siyasî düzeyde bu meseleler tartışılırken genellikle ölçek sorunu üzerinden tartışılıyor. “Ya 5 10 kişi olsa tamam da 5 milyon kişi olduğunda ne olacak?” şeklinde. Peki, temel ahlakî, moral değerler ölçek üzerinden tartışılabilir, nicelleştirilebilir, sayısallaştırılabilir mi? Ahlaklı olmanın sayısal ölçeği nedir? Yani hangi sayıdan sonra gayriahlakî olmak meşru kabul edilebilir?

“Sınırlarımız, namusumuzdur.” dediğimizde; mesela 2. Dünya Savaşı’nda olduğu gibi Türkiye’ye gelen Yahudiler bir gemide bekletildiler ve sonra bunların hepsi öldü. Şimdi böylece siz sınırlarınızın namusunu mu korumuş oldunuz? Bir de Yunanistan açısından bakın, Aylan bebeği öldürdüklerinde, Edirne sınırında mültecilere ateş açtıklarında, Yunan sınırının namusunu mu korumuş oluyorlardı? Yunanistan’daki Neonaziler meseleye böyle bakıyorlar. Yahut bizler sınırlarda mayınlı arazilerin kaldırılması için çok mücadele ettik, Ottawa Sözleşmesi vesaire. Şimdi mayınlı araziler kaldırılınca kötü bir şey mi oldu? Yani mayından dolayı sakatlanan insanların kaderiyle hiç mi ilgilenmeyeceğiz? Dolayısıyla bu soruları çoğaltabiliriz. Ancak varmak istediğim nokta böylesi bir insanî meselenin siyasetin aracı hâline gelmesinin çok kötü olduğu.

Yani iktidar ve muhalefet ilişkisinde mülteci krizini, iktidarın bir tür “aşıl topuğu” olarak görüp bunu iktidarı değiştirmenin anahtarı, bir tür maymuncuk olarak görmek ve araçsallaştırmak maalesef sıkıntılı bir durum. Ama görüyoruz ki günümüzün popülist siyaset dünyasında bunların belki oy kazandırdığı düşünülüyor. Peki, itibar kazandırabiliyor mu? Sizin erdem alanınızı genişletebiliyor mu? Esas mesele bu.

Yani iktidar ve muhalefet ilişkisinde mülteci krizini, iktidarın bir tür “aşıl topuğu” olarak görüp bunu iktidarı değiştirmenin anahtarı, bir tür maymuncuk olarak görmek ve araçsallaştırmak maalesef sıkıntılı bir durum. Ama görüyoruz ki günümüzün popülist siyaset dünyasında bunların belki oy kazandırdığı düşünülüyor. Peki, itibar kazandırabiliyor mu? Sizin erdem alanınızı genişletebiliyor mu? Esas mesele bu.

Yani demek istiyorum ki düzensiz göç kaderdir ve Afganistan’a yönelik 69 ülkenin çağrısı ile bu yük ortaklaştırılmalıdır. Türkiye’ye yönelik çifte standardı kabul etmek mümkün değildir.

Aslında biz mülteciler hakkında konuşurken kendimiz hakkında konuşuyoruz; kendi dünya görüşümüzü, kendimizin ötekiyle ilişkisini vs. Siyaset dediğimiz şeyin temeli, “öteki” ile ilişki kurmaktır. Zaten bütün ruhsal patolojik rahatsızlıklar “ötekiyle ilişki kuramamak” diye tanımlanır. Yani ruhsal probleminiz varsa esas itibariyle başkasıyla ilişki kuramadığınız içindir. O zaman nasıl oluyor da siyaset dünyamız ötekiyle ilişki kurmayan insanlardan oluşuyor? Ne kadar ruhsal patolojik problemi olan insan varsa bunlar siyaseti meslek hâline mi getirmiş? Ötekiyle ilişki kuramayanın siyasî faaliyet göstermesi mümkün müdür? O, sadece kendi gettosunda hayatını devam ettirebilir.

Bu mülteci meselesine ilişkin farklı örnekler verdiğimde -özellikle sosyal medyada- şöyle bir eleştiriyle karşılaşıyorum: “İşte siyahların probleminden bahsediyorsunuz, Nazizmden bahsediyorsunuz, muhacirlikten bahsediyorsunuz.

Gazze’yi düşünün, İsrail’i düşünün. İsrail’in Gazze’de “Sınırımızı ihlal ediyorlar, hava saldırısı yapıyorlar.” diye Filistin halkına saldırması karşısında ne yapalım? “Bu da İsrail’in sınır sorunu, namus meselesi.” deyip istediğini yapmasına müsaade mi edelim? Bu soruları çoğaltabiliriz. Yani “Roboski’de yaşananlar da bir sınır ihlalini önleme meselesidir.” deyip orada olan biteni normal mi karşılayacağız? İşin ilginç tarafı bu sınır ihlali meselesini böyle ele alanlar gidip Roboski anmalarında da yer alabiliyorlar. Yani bu popülist siyasetin de ölçüsünü ve tadını kaçırmamak gerekiyor.

Gazze’yi düşünün, İsrail’i düşünün. İsrail’in Gazze’de “Sınırımızı ihlal ediyorlar, hava saldırısı yapıyorlar.” diye Filistin halkına saldırması karşısında ne yapalım? “Bu da İsrail’in sınır sorunu, namus meselesi.” deyip istediğini yapmasına müsaade mi edelim? Bu soruları çoğaltabiliriz. Yani “Roboski’de yaşananlar da bir sınır ihlalini önleme meselesidir.” deyip orada olan biteni normal mi karşılayacağız? İşin ilginç tarafı bu sınır ihlali meselesini böyle ele alanlar gidip Roboski anmalarında da yer alabiliyorlar. Yani bu popülist siyasetin de ölçüsünü ve tadını kaçırmamak gerekiyor.

Yine benim gördüğüm siyaseten en temel tartışma sıkıntılarında bir tanesi, temel hak ve özgürlüklerin referandum konusu olabileceğini varsaymaları. Bunu söyleyen üniversite hocaları, “Haydi gelin, bunu bir referandum konusu yapalım!” diyebiliyorlar. Bunun bir referandum konusu olmayacağını teker teker anlatmak gerekiyor. Belki bu ülkenin ana muhalefet partisiyle -size belki biraz tuhaf gelecek ama- mülteci örgütlerinin gidip konuşması gerekir. Anlatması gerekir. Bir de bizden dinleyin, demesi gerekir. Onlar kabul eder etmez ama Türkiye’deki bütün mülteci örgütlerinin, özellikle CHP’nin kapısını çalıp “Yahu bu konuya ne kadar vâkıfsınız? Bizi Suriye’ye göndermek istiyorsunuz, Suriye’ye bizden önce giden 100 bin kişinin âkıbetini, Suriye zindanlarında ne olduğunu biliyor musunuz?” diye sorması gerekir. Çünkü insanlar Suriye’de sadece Esad’ın bombalamasıyla değil, Rusya’nın da bombardımanıyla kaçtılar.

Onlar kabul eder etmez ama Türkiye’deki bütün mülteci örgütlerinin, özellikle CHP’nin kapısını çalıp “Yahu bu konuya ne kadar vâkıfsınız? Bizi Suriye’ye göndermek istiyorsunuz, Suriye’ye bizden önce giden 100 bin kişinin âkıbetini, Suriye zindanlarında ne olduğunu biliyor musunuz?” diye sorması gerekir. Çünkü insanlar Suriye’de sadece Esad’ın bombalamasıyla değil, Rusya’nın da bombardımanıyla kaçtılar.

Aynı şekilde BM Suriye’yi tanıyor diye Esad rejimine mazeret üretenler unutmamalı ki BM Yugoslavya’yı da tanıyordu. Milosevic rejimini de tanıyordu. BM’nin bir rejimi tanıması bütün bu katliamları meşru kılabiliyor mu? Yani nereden baksanız bir fikrî keşmekeşle karşı karşıyayız.

Geçtiğimiz haftalarda yaşanan Altındağ meselesi de bu noktada son derece önemli. Suçun şahsîliği ortadayken, katil yakalanmışken tam bir vandalizmle bildik senaryoların devreye sokulması karşısında toplumun hassasiyet göstermesinin son derece önemli olduğunu düşünüyorum.

Masa başı nüfus mühendisliğini siyaset zanneden yaklaşımların eleştirilmesinin önemli olduğunu düşünüyorum. Çünkü rızası, onayı olmaksızın mültecileri göçe zorlamak temel bir insan hakları ihlalidir. “Ben ırkçı değilim, ben ayrımcı değilim.” diyenler farkında olmadan mülteciler adına, onların giyâbında, onlara rağmen kanaat beyan ederek tam da söylediklerinin tersini yapıyorlar. Türkiye’ye gelen bütün mültecilerin canı bize emanettir. Emanete hıyanet olmaz. Esas olarak siyaseten imtiyazlarını paylaşmak istemeyenlere karşı ne yapılacağı önemlidir. Suriye’nin normalleşmesi için Esad’ın imtiyazlarını paylaşması lazım. Peki, buna yanaşmıyorsa ne olacak? Bu konuda anlamlı bir cümle bugüne kadar hiç duydunuz mu? Genel bir cümle var: “Esad’la görüşülsün!” Yav Esad’la zaten görüşülüyordu. Biz 23. dönem mecliste dış işleri komisyonunda iken tüm vaktimiz Esad’la yapılan görüşmelerin belgeleri arasında geçti ama o, bu belgelere uygun davranmadı.

Sorun şudur: İnsanlar niye göç eder? İnsanlar mutluysa, adaletli yaşıyorlarsa zaten göç etmezler ki. Dolayısıyla böyle bir durumda ülkelerine dönmek isterler. Kimsenin siyaseten suç işleme imtiyazının olmadığını bilerek bu meseleleri ele almak gerekiyor. Bizim mücadelemiz de 1963'te darbeye gelen Baas iktidarının siyasî eleştirisi. Yani Türkiye'de de bütün darbe meraklılarının Baas ve Muhaberat rejiminin argümanlarını savunarak sanki Suriye'de Esad karşıtlarının var olma hakkı varmış gibi; Rusya'nın, İran'ın modelini Türkiye'nin modeli yapmak isteyenlerin, yani mültecileri o ateşin içine göndermek isteyenlerin o ateşin bir parçası olduğunu unutmamak gerekiyor. Sonuçta bu bir algılama krizi. Burnunun önünde olan bitenleri görememe meselesi. Bu algılama krizini çözmek açısından ben bu tür etkinliklerin son derece önemli olduğunu düşünüyorum. Ne yapıp edip biz bir arada yaşamayı savunan, bütün toplulukların kardeşliğini savunan ve içimizdeki şeytan dediğimiz kavmiyetçiliği reddeden bir hat üzere durmamız, mühürlenmiş bütün yüreklerin mühürlerini söküp atacaktır. Buna yürekten inanıyorum. Teşekkür ediyorum.

MODERATÖR: Hocam bu son günlerde yine gündeme gelen İran sınırına örülen duvardan bahsetmek istiyorum. Bu duvar sizce iktidarda bulunan ittifakın bu bahsettiğini algılama krizine kapıldığını mı gösteriyor? İlerleyen süreçte “Sınır, namustur.” söyleminin bize ne gibi etkileri olacak, bizi neler bekliyor?

UFUK URAS: Türkiye'de hemen hemen bütün partiler AB süreci içerisinde olumlu siyaset izlediler. Peki Türkiye, AB parçası olsaydı o sınırlar ne olacaktı? Türkiye o Şengen'in bir parçası olmayacak mıydı? Yani nasıl Berlin Duvarı'na karşıysak Şengen duvarlarına da karşı çıkmak ve yerkürenin herkesin ortak dünyası olduğu varsayımıyla hareket etmek gerek. İran sınırında anlatıldığı gibi çok büyük bir güvenlik krizi olduğu kanaatinde değilim. Sizin başlığınızda ifade edilen “türetilen düşman” sözü, “türetilen sınır efsaneleri”ne dönüştü. Yani dünyanın her yerinde Çin Seddi kurarak (ABD'nin Meksika sınırında yaptığı gibi) Türkiye'de Çin Seddi kurarak hangi meseleyi çözebilirsiniz? Esas

MODERATÖR: Siyasal anlamda göçmenlere yönelik nasıl bir söylem geliştirilmeli ve Türkiye'nin bu konuda devlet olarak nasıl bir politikası olmalı?

UFUK URAS: Ben başından beri göçmenlerle dayanışma siyasetinden yanayım. Hakikaten çaresiz insanlar, siyaseten el uzatmak gerekiyor. Ama çözüm önerileri konusunda biz siyaset bilimi, uluslararası ilişkiler disiplinleri açısından meseleye baktığımızda bir şeyi atlamamalıyız: 21. yy.da özellikle sosyal bilimler, başta siyaset bilimi ve uluslararası ilişkiler disiplini olmak üzere çok büyük krize girdi. Düzelmeye başladığını varsaydığınız bir alanla ilgili teorik müktesebat oluşturuyorsunuz ama bu alanın düzenli oluşu hipotetik bir varsayımdan ibaret. Aslında kaotik bir dünyada olduğunu görüyoruz. “Dünya beşten büyüktür.” derken o bahsettiğiniz dünyanın efendilerinin kendi imtiyazlarından vazgeçmek istemedikleri zaman ne yapacağımızı bilemediğimiz gibi. Esad kendi imtiyazlarından vazgeçmek istemediği zaman ne yapacağımızı bilemediğimiz gibi. Hakikaten burada bir anlamda çaresiziz ama sivil alandan, sosyal alandan ilerleyerek bu dayanışma ilişkisini sürdürmemiz gerek. Bir de 1961'deki utanç verici şerhten vazgeçmek gerekir. Batı-Doğu karşıtlığı içerisinde, oryantalist bir kafayla batıdan gelenleri farklı, doğudan gelenleri farklı tarif etmek; olsa olsa Türkiye'nin 1961'deki siyasî iklimiyle açıklanabilir. Bizim 21. yy.da bu meseleye de oryantalist zihniyeti aşarak bakmamız pekâlâ mümkün. Onun dışında, Suriye gibi alanlarda parça başı çözüm yok. Yani tümüyle yeni bir anayasal düzen olmaksızın bir adım atmamız mümkün değil ama bence güzel bir örnek Bulgaristan örneğidir. Bulgaristan'dan soydaşlarımız ne zaman geri döndü? Yargılandıktan sonra. Gittiler, orada kendi partilerini kurdular, oranın bir parçası oldular. Yani insanlık suçu işleyenler yargılanmadan bu dünyanın ve bölgenin normalleşmeyeceğini bilmemizde fayda var.

MELİHA KEKEÇ - “TÜRKİYE’DEKİ GÖÇMENLERİN HUKUKÎ STATÜLERİ VE SAHİP OLDUKLARI HAKLAR”

Öncelikle böyle bir çalışmaya önyak olduğunuz için iki ekibi de tebrik ediyorum. Sanırım uzun vadede gündemden düşmeyecek bir mevzu. Üniversiteler de yakın zamanda bu konuya eğildiler. Enstitüler ve bölümlerde artık göç araştırmaları, göç çalışmaları daha çok revaçta.

Kahramanmaraş’ta yaşıyor ve yine Kahramanmaraş’ta avukatlık mesleğimi icra ediyorum. Burada uzun bir süredir -7 yıldır- göçmenlerle birlikte çalışıyorum. Kahramanmaraş’ta yaşadığım için de Suriyeli göçmenler açısından geniş bir gözlem yapma imkânına eriştim. Konum olarak “Türkiye’deki göçmenlerin hukukî statüleri ve sahip oldukları haklar”dan bahsetmem gerekiyor. Fakat kısıtlı bir vaktim var. Bu süre içerisinde kısaca bahsetmeye çalışacağım.

2011 Suriye iç savaşı ve göç ile birlikte artık göç, göçmen, mülteci, iltica, şartlı mülteci, geçici koruma gibi kavramlar toplum tarafından da kullanılmaya başlandı. Ancak burada bir kavram karışıklığı var ve bu kavram karışıklığı da maalesef bu problemin -göçmen probleminin- çözümlenmesinde ya da doğru, sağlıklı yorumlanmasında bizim önümüzdeki engellerden bir tanesi. Bu kavramlar ne kadar iyi anlaşılırsa toplum nezdinde de karmaşıklığın o denli düzelebileceğine inanıyorum. En azından bu anlamda ben elimden gelen gayreti göstermek niyetindeyim. Bugün özellikle 3 çatı kavramdan bahsedeceğim: uluslararası koruma kavramı, göçmen kavramı ve iltica (sığınma) kavramı.

Öncelikle uluslararası koruma kavramından bahsedelim. Uluslararası koruma dediğimiz şey, vatandaşlık bağı ile bağlı olduğu ülkenin sınırları içerisinde ırkı, dini, sosyal bir gruba mensûbiyeti ya da siyasî fikri nedeniyle dışlanan, zulüm gören yahut o ülkenin hukukî korumasına ve himâyesine girmek istemeyen bir kişinin başka bir ülkeden koruma talep etmesidir.

Çatı kavramlarımızdan ikinci sırada, göçmen kavramına değinelim. Esasında göçmen, uluslararası alanda kabul görmüş bir kavram değildir. Daha doğrusu mülteci kavramı gibi sabit bir tanımı, açıklaması yoktur. Göçmen kavramı, kendi iradesiyle bulunduğu ülkeden -ikâmet ülkesinden- hedef ülkeye giden, hedef ülkede de bir izin dâhilinde kalan, genellikle ekonomik şartlar nedeniyle göç etmiş kişilere deniliyor. Biz şu anda göçmen kelimesini sıklıkla kullanıyoruz.

Bunun dışında iltica (sığınma) çatı kavramımız var. İlticayı ikiye ayırmamız gerekecek: Bunlardan birincisi kitlesel iltica, ikincisi ise bireysel ilticadır. Bu ayrımı yaptığımız zaman mülteci, şartlı mülteci ve geçici koruma kavramları daha da netleşmiş olacak. İltica dediğimiz şey, "bir devletin uluslararası hukuk veya iç mevzuatı gereği geri gönderme yasağı ilkesiyle ilişkili olarak kendisine gelen kişiye -göçmene, mülteciye, sığınmacıya, geçici korunma kapsamındaki kişiye- sağladığı koruma türüdür. Bunu biraz önce bahsettiğim gibi ikiye ayıralım. Birincisi, kitlesel olarak ilticadan bahsedelim. Bir de bireysel ilticadan bahsedelim. Mevzuya bireysel iltica diye başladığımızda karşımıza ilk olarak mülteci kavramı çıkıyor. Cenevre Sözleşmesi'nin göçle ilgilenen herkes tarafından bilinmesi önem arz ediyor. Doğrudan Cenevre Sözleşmesi'nde yer alan maddeyi okumak istiyorum. Mülteci nedir? Mülteci tanımı nedir?

"Mülteci; ırkı, dini, tâbiyeti, belli bir toplumsal gruba mensûbiyeti veya siyasî düşünceleri yüzünden zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku

nedeniyle yararlanmak istemeyen yahut tâbiyeti yoksa bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikâmet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen şahıs." olarak Cenevre Sözleşmesi'nde tanımlanmıştır.

Cenevre Sözleşmesi'ndeki tanımın dışında Türk hukukunda da benzer bir tanım var. Neredeyse bire bir aynı olan fakat bizim Cenevre Sözleşmesi'ne koyduğumuz bir şerh nedeniyle değiştirdiğimiz bir tanım. Mülteci kavramına değindiğimizde buna mutlaka yer vermemiz gerekiyor. Peki, nedir bu tanım? Türkiye olarak 1951 Cenevre Sözleşmesi'ni, 1961 yılında tanıdık ve akabinde ek bir protokol yapıldı. Bu protokolda şöyle bir şerh -coğrafî bir sınıflandırma şerhi- koyduk. Dedik ki uzun zamandır Orta Doğu aynı Orta Doğu'ydu ve Türkiye de buna mukâbil olarak şöyle bir önlem almayı tercih etti: Tamam biz Avrupa'dan gelen bütün sığınmacılara zaman kaybetmeksizin, "mülteci" sıfatını tanıyacağız. Fakat biz yalnızca Avrupa'dan gelenlere karşı bu statüyü tanıyacağız. Orta Doğu'dan, doğudan veya güneydoğudan ülkemize girenlere karşı böyle bir statü tanımımız olmayacak, şeklinde bir şerh koyduk ve bu şerh hâlihazırda da varlığını korumakta. Şu an ne kadar işlevini görmekte, iyi mi oluyor, kötü mü oluyor bunlar çok tartışmalı konular. Fakat ben genel olarak bunu söylemekle yetineceğim. Türkiye'de yaşayan gruplardan özellikle vaktizamanında Bulgaristan, Yugoslavya gibi ülkelerden gelen kişilere mülteci statüsünü verdiğimiz biliyoruz ancak Suriye'den ya da Afganistan'dan gelen sığınmacılara karşı mülteci tanımlamasını yapmak isabetli olmuyor. Bunun haricinde Avrupa'dan gelmemesine rağmen mülteci statüsü için gerekli şartları sağlayan insanlar var. Peki, bu kişilere ne diyeceğimize dair bir soru olduğunda da şartlı mülteci kavramını bu kitleye karşı kullanmışız. Şartlı mülteci statüsünde şöyle bir şey karşımıza çıkıyor: Türkiye'de şartlı mülteci olan insanlar belli bir ülkeye gidene kadar Türkiye'de misafir -geçici- olarak kalırlar, daha sonrasında gitmeleri gerekir. Fakat uygulamada böyle bir durum yok. Yani şartlı mülteci dediğimiz şey uygulamada çok sık rastlamadığımız bir kavram. Hatta bu yüzden 99'la başlayan yabancı kimlik kartları mültecilere 3 yıllık verilir, şartlı mültecilere

Türkiye’de mülteci sıfatına sahip olmak için hangi şartlar gerekir? Onları da açıklamakta fayda var. Bunları 5 madde hâlinde açıklayabiliriz:

1. Avrupa’da meydana gelen olaylar nedeniyle, -az önce Cenevre Sözleşmesi’nin metninden de okumuştum- herhangi bir dinî, siyasî görüşü, ırkı nedeniyle ya da bir gruba mensûbiyeti nedeniyle dışlanan, zulme uğrayan insanların Avrupa’dan gelmesi hâlinde mülteci statüsünü verebiliyoruz.

2. Başvuru sahibinin yabancı olması gerekiyor. Örnek vermek gerekirse çifte vatandaşlık olması durumunda, bir Bulgaristan vatandaşı aynı zamanda Türk vatandaşı ise Türkiye’den bu hukukî korumayı, uluslararası korumayı talep edemiyor. Çünkü zaten Türkiye vatandaşı olduğu için Türkiye ona bu korumayı sağlamak zorunda görünüyor.

3. Bir de “zulüm” mevzusu var. Zulüm, insanî bir hak ihlalidir. Bu sistematik de olabilir, aralıklarla da olabilir, sürekli de olabilir. Herhangi bir zulüm söz konusuysa gelen kişiye –sığınmacıya- bizim “mülteci” statüsünü vermemiz gerekiyor. Bu noktada şu soru gündeme geliyor: Doktrinde de tartışmalara açık bir mevzu, “Zulüm göreceli bir şey midir yoksa bunun genelgeçer kâideleri var mıdır?” Hayır, genelgeçer kâideleri yok. Örneğin, bir kişi -başvuru sahibi- geldi, Türkiye’den koruma talep ediyor. Başvuru sahibine biz hangi sebeple geldiğini sorduğumuzda siyasal nedenlerle olduğunu söylüyor. Türkiye, bu kişinin kendi ülkesinde yaşadığı siyasal sıkıntıları başvuru için yeterli bir sebep görebilirken başka bir ülke görmeyebilir. Yani bunun genelgeçer kuralları yok. Maalesef göreceli bir uygulama ve her devletin kendi içerisinde değerlendirdiği hususlardan biri.

4. Kişi, kendi menşe ülkesinden dışarıda olmak zorunda. Kendi menşe ülkesindeyken başvuru yapamıyor, yaptığı takdirde de bu başvuru dikkate alınmıyor. Mutlaka ülkesinin

5. Son şart olarak da şunu söyleyebiliriz: Kendi ülkesinin korumasından yararlanamaması gerekiyor. Bu önemli, bunu bir virgül ile ayırıyoruz burada. Kendi ülkesi korumasını kendi rızası ile istemeyebilir de. Ülkesi onu ülke dışına çıkarmış olabilir yahut kendisi, ülkesi her imkânı sağlamasına rağmen kendi rızası ile o ülkenin korumasını talep etmiyor olabilir.

Geçici koruma, Suriyeliler açısından şu anda özellikle gündemde olan bir kavram. Ülkemize Suriye'den gelen kitlesel göç, hukuk literatürümüzde geçici korumaya tâbi insanlar, geçici korumaya tâbi sığınmacılar olarak geçiyor. Az önce ben uluslararası korumadan bahsederken ikiye ayırmıştım. Bireysel sonuç doğuranlar, bir de kitlesel olan göçlerden bahsetmiştim. Bireysel olanları; mülteciler, şartlı mülteciler ve ikincil koruma olarak ayırıyoruz. Kitlesel olanları ise geçici koruma statüsü kapsamında inceliyoruz.

Geçici koruma, ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ülkesine geri dönemeyen, acil ve geçici bir çözüm üretmek amacıyla oluşturulmuş bir statüdür. Temel bir örnek olarak 2011'den bu yana Suriye'den ülkemize göçle gelen Suriyeliler verilebilir. Mültecilerin haklarına geçmeden önce geçici korumada muhakkak değinilmesi gereken, karıştırılmaması gereken bir husus var. Unutmamalı ki geçici korumanın mantığında şu yatıyor: Acil ve derli toplu bir çözüm, kitlesel, zamansız bir göç karşısında gerçekleştiriliyor. Uluslararası koruma statüsüne sahip kişiler uluslararası koruma kararına karşı idarî mercilere de başvurabiliyorlar, böyle bir hakları var. Geçici koruma olsun, mülteci olsun, şartlı mülteci olsun bunlar prosedür gereği başvuru yaptıkları takdirde başvurularına mukâbil olarak eğer ki onların tahmin etmediği bir sonuçla karşılaşırlarsa Türkiye'de, Türkiye sınırları içerisinde hukukî yollara ya da idarî itiraz yoluna başvurabiliyorlar. Doğrudan yargı yoluna da gidebilirler, idarî yollara itiraz ya da kurumlara itiraz şeklinde de haklarını arayabilirler. Bu duruma şunu örnek verebiliriz: 30 günlük idarî izin süresi var, idarî gözetim süresi var. Türkiye'ye sığınmak isteyen bir kişi başvurusunu mülteci statüsü için yaptığı anda başvuru sahibinde şunlar sorgulanır:

Kimlik bilgileri, daha öncesinde ülkesinde ikâmet ettiği yerlere dair belgeler ya da yolculuk esnasındaki seyahat belgeleri... Fakat öyle bir kitlesel göç yaşıyoruz ki kimsenin elinde kimlik bilgisi dahi yok. Bu durumda da kişinin beyanı esas alınır, kişinin beyanı esas alındığında da doğal olarak kurumlarımızda şöyle bir şüphe meydana geliyor: "Acaba gerçekten haklı mı, değil mi?" Bu gibi durumlarda kurum şu inisiyatifi alabilir: "30 gün boyunca idarî bir gözetim altındasınız, bu gözetim kararına karşı itiraz yolu açıktır." diyebilir. İdarî olarak değil, yargı olarak açıktır. Bu noktada da mülteci, başvuru sahibi diyelim, henüz statüsünü kazanmadığı için, bir avukatla hakkını arayabilir. Benim bu idarî gözetime tâbi tutulacak bir durumum yok, dahi diyebilir. Bu o kadar önemli bir detay ki aslında haklarını aramaları için kişilere böyle bir imkân verilmesi hukuk açısından çok güzel bir adım. Peki, avukat yardımı alamadığı zaman ne yapacak? Avukat yardımı alamadığı zaman başvurduğu yerde -kendisinin mülteci başvurusu yaptığı yerde- oradaki barodan bir adlî yardım talebinde bulunabilecek. Başvuru sahibi bireysel olarak da yapabilir ama yabancı olduğu için muhakkak avukatla temsil edilmesi onun için faydalı olacaktır. Bu başvuru esnasında prosedürlerden bahsederken onlara da değineceğim fakat şöyle de bir husus var: Devlet başvuru esnasında mülakat da yapıyor, bu mülakat esnasında tercüman bulundurma zorunluluğu var ve onu da kendisi bulunduruyor ya da mülakatı yapan isimler dil biliyorlarsa böyle bir sıkıntıyla da karşılaşmıyorlar. Bu konuda da mültecilere ya da başvuru sahiplerine yardımcı olunuyor. Bu konuya değinmişken haklardan devam edebiliriz. Şimdi hukukî yardım olarak baktığımızda bu önemli bir detay. Özellikle Kahramanmaraş, Kilis, Gaziantep gibi illerde bununla çok karşılaşılıyor ve birkaç yıl öncesine kadar daha çok karşılaşılırdık. Suriyeli kadınlar, boşanma davalarında adlî yardım çok fazla talep ediyordu. Neden? Çünkü 2011 sonrasında göç başladı, buraya tek gelen kadınlar artık evlilik yoluyla burada kendilerini güvence altına almaya çalıştılar ve bir müddet sonra da boşanmalar artmaya başladı. Bu süreçle birlikte tabii ki maddî olarak imkânları olmadığı için çoğu Suriyeli kadın adlî yardım mercilerine başvurmaya başladılar ve bu konuda da onlara barolarca, devletimizce gerekli destek sağlandı.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti sınırları içerisinde bütün öğrencilerin, çocukların eğitim alma hakkı var. İster mülteci, ister şartlı mülteci, ister geçici korumaya tâbi olsun. Bu çocukların eğitim imkânları şu şekilde sağlanır: Mülteciler ya da statü sahibi sığınmacılar, yabancı kimlik kartlarıyla birlikte bir okula kayıt yaptırabilirler fakat statüleri yoksa misafir öğrenci olarak dâhil olurlar. Misafir öğrenci olduklarında en büyük dezavantaj maalesef karne alamayabilirler ya da notları sisteme işlenmez. Dil öğrenmek istediklerinde halk eğitim merkezleri, sivil toplum kuruluşları ya da devlet kurum ve kuruluşları bu anlamda epey destek oluyor. Liseyi Suriye’de ya da geldiği ülkede bitirmiş olan öğrenciler de üniversiteye başlamak istediklerinde burada -sosyal medyada yansıtılanın aksine- sınava girmesi neticesinde öğrenci kontenjanı ve yeterli puanı varsa üniversiteye denklik alarak dâhil olabiliyorlar ve eğitimlerine devam edebiliyorlar. Hızlandırılmış Eğitim Projesi diye bir proje var: HEP. Bu proje UNICEF destekli bir proje. Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı öğretmenlerimiz, 6-17 yaş aralığındaki Suriyeli öğrencilerin, örgün eğitimden muaf tutulmuş, daha doğrusu örgün eğitimi kaçırmış, örgün eğitim alma imkânına sahip olmamış öğrencileri yaygın eğitim modeliyle bir arada tutmaya ve o öğrencilere dokunmaya çalışıyorlar. Mükemmel bir proje ve bu proje kapsamında öğretmenler o kadar çok istifâdeli işler yapıyorlar ve o kadar özverili çalışıyorlar ki bu projenin desteklenmesi ve yaygınlaştırılması gerekiyor.

Sağlık alanında da mültecilerin ya da statü sahiplerinin haklarından kısaca bahsedecek olursak yabancı kimlik sahibi olmuş statü sahipleri varsa bu 99 ile başlayan kimliği almış olan statü sahipleri, istedikleri sağlık kuruluşundan ücretsiz olarak faydalanabiliyorlar. Fakat bunlar da temel sağlık ihtiyaçlarını giderebileceği belli alanlarda geçerli. Kişi, statü için başvurduğunda 6 aylık bir süreç ardından statüsü belli oluyor. Sürecin uzama ihtimali de var ancak kişi bu 6 aylık süreçte sağlık hizmetlerinde acil servislerden faydalanabilir ya da sivil toplum kuruluşlarının sağlık hizmetleri sağlayan yönleri ile ihtiyaçlarını tedârik edebilir.

İş hukuku açısından da şöyle bir durum var: Mültecilere, sığınmacılara yönelik mevzuatımızda artık ihtiyacı karşılamayan eksiklikler var. Biz bundan sonraki süreçte maalesef ön görüyoruz ki sürekli bu konuyla meşgul olacağız ve inanın suç oranları ister istemez artacak. Konuyla alakalı alanında yetkin hukukçulara ve çalışmalara gereksinim duyuyoruz. İş hukukunda, geçici koruma yönetmeliğinden hareketle söylüyorum: Statü sahiplerinin, Türkiye’de geçici korumayı/statüyü aldıkları andan itibaren 6 ay sonrasında Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’na yapacakları başvuru ile iş izni, çalışma izni alma hakları bulunuyor. Yine süreç 6 ay olarak işliyor ve bu açığı dolduran bir prosedür bulunmuyor. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı bir işveren, e-devlet üzerinden “Geçici koruma statüsündeki bir kişiyi çalıştırmak istiyorum.” şeklinde başvuru yapma hakkına da sahip ancak başvurusunun olumlu sonuçlanma ihtimali net değildir. Dediğim gibi, değerlendirmeler artık kurumlarca yapılıyor ancak boşluklar önemli bir detaya sahip. Özellikle yine sınır kentlerde; Gaziantep, Şanlıurfa, Kilis, Kahramanmaraş gibi şehirlerde kayıt dışı istihdam artık haddi aşmış durumda. Kayıt dışı istihdam vicdanî olarak da bize bir sorumluluk yüklüyor. Çünkü Suriyeliler ya da herhangi bir statü sahibi kimse orada normal, modern çalışma koşullarının çok altında çalışmak zorunda kalıyor. Normal bir işçi, hayatını çok düşük yevmiye ücretleriyle idame ettirmeye çalışıyor. Bu konuları insanî-hukukî bağlamlardan hangisiyle ele alırsak alalım mevzuatımızın insanî şartlara uygun biçimde uyarlanması/düzenlenmesi gerekiyor. İnşallah bu konuda da adımlar atılır diye ümit ediyoruz.

Doğu ve güneydoğudan gelenlere uygulanan prosedürlerden bahsedecek olursak kişiler geldiklerinde valiliklere, İl Göç İdaresi’ne başvurularını yapabiliyor ya da sınırda, şehir içinde, ülke sınırları içerisinde kolluğa da başvurularını ilettikleri takdirde başvurular ilgili makamlara iletilebiliyor. Başvurunun yapılmasının ardından 6 ay sonrasında olumlu ya da olumsuz sonuç yazılı olarak bildirilir. Başvuran belli bir ikâmet sahibiyse, bir yer bildirmişse adrese yazılı gönderim olarak yapılır ya da kendisi tebliğ aldıysa elden, bilâhare de tercüman eşliğinde mülakatla

Sonuçlandırma her zaman net değildir, kişinin statü sahibi oluşuna bağlı olarak belli bir bölgede ikâmet etmesi zorunlu kılınabilir, belli bir periyotla imza istenebilir. Bu gibi yaptırımlara karşı da itiraz hakkıyla beraber kanunî yollar açıktır.

MODERATÖR: Meliha Hanım hukukî anlamda göçmenlere yönelik nasıl haklar, imkânlar tanınmalı? Konuşmanızda acil, derli toplu bir çözüm önerisi üretilmesi gerektiğinden bahsetmişsiniz. Siz sahada da bunu gördünüz, kısaca birkaç cümleyle cevap verebilerseniz çok iyi olur.

MELİHA KEKEÇ: Öncelikle şuna dikkat edilmesi gerektiğine inanıyorum: Bu konuya hümanist bakmıyoruz, bu konuya sadece insanî olarak bakmıyoruz, olayı akademik kadrolarla ele almamız gerekiyor. Yani yarın öbür gün buna yönelik bir çözüm önerisi üretildiğinde ben bunun içinde şahsım adına yer almak istiyorum. Burada da kendi çevremde de mültecilere yönelik bakış açım, bana Türkiye Cumhuriyeti Devleti mesleğimi icra edebilmem için duvara gururla astığım ruhsatımı veriyorsa bu ruhsatın benim için devlete hizmet talepnâmesi olduğudur. Ben mesleğimle bu işe bir çözüm üretmek zorundayım ve meslekî olarak olaya baktığımda şunu görüyorum: Çeşitli mevzuat eksiklikleri mevcut. Ayrıca şu anda mesleğimi yeni yeni icra etmeye başlamış biriyim. Çeşitli meslek büyüklerini ve avukatlığın dışındaki alanlardaki insanları mülteci meselesi ile ilgili çalışmalarda yer almaya davet ediyorum. Az önce söylendiği gibi raporlamalar artmalı, bu olaya sadece ulusal bazda değil uluslararası boyutta çözümler sunulmalı. Neler yapılmış, neler yapılmamış bunları ele almamız gerekiyor. En basiti az önce söylediğim iş hukukunda mültecilerin çalışma hakkına yönelik kapsamlardan bahsetmiştim. Neyle karşılaşıyoruz? Kayıt dışı istihdam. Ben bunu sadece mültecilere yönelik olarak söylemiyorum. Kayıt dışı istihdam arttığı zaman Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları da sıkıntıya giriyor. Tabii ki artıları var ama bunu topluma anlatmamız, anlatabilmemiz için toplumun bilinç seviyesini de yükseltmemiz gerekiyor. Bu entegre bir faaliyettir, bu entegre bir çözüm arayışıdır ve herkes üstüne düşeni yapmalıdır. Tamam, kuru bir mülteci seviciliği yapmayalım fakat mültecilere karşı nefret de beslemeyelim. Sadece alanımız, tahsilimiz ne ise hizmet etmek için, faydalı olmak için o yönde çaba sarf edelim ve ortaya güzel bir netice çıkaralım.

SÜMEYYE AÇIKGÖZ - “GÖÇMENLERE İLİŞKİN UYGULANAN PROSEDÜR VE SAHADAN AKTARIMLAR”

Öncelikle her iki ekibe -Ailem Nerede? ve Epic Migrations- de teşekkür ederim. Çünkü son dönemde göçmen karşıtlığı hem çok fazla ana akım medyaya düştü hem de sosyal medyada çok fazla yankı buldu. Bunun neticesinde Altındağ’daki olayları hepimiz hayretle ve sıkıntıyla seyrettik. Bazı arkadaşlarımız oradaydı ve her şeyi bize naklen aktardılar. Altındağ, aslında dün, ondan önceki gün ya da bir haftalık süreç değildi. 10 yıllık hatta daha da önce yaşanan olayların bir neticesiydi. Türkiye’deki göç ve göç yönetimi, mülteci problemleri gibi sorunları çok uzun zamandır yaşıyoruz. Ben hem akademik hem saha hem de dernek çatısı altında 10 yıldır göçmenlerle çalışıyorum. Suriye’den buraya kitlesel olarak gelmeye başladığından itibaren hem Suriye’deki hem de Türkiye’deki bütün kamplarda bulundum. Çocukluğumda da ailemden dolayı Türkiye’deki Çeçen kamplarında bulunmuştum.

Öncelikle her iki ekibe -Ailem Nerede? ve Epic Migrations- de teşekkür ederim. Çünkü son dönemde göçmen karşıtlığı hem çok fazla ana akım medyaya düştü hem de sosyal medyada çok fazla yankı buldu. Bunun neticesinde Altındağ’daki olayları hepimiz hayretle ve sıkıntıyla seyrettik. Bazı arkadaşlarımız oradaydı ve her şeyi bize naklen aktardılar. Altındağ, aslında dün, ondan önceki gün ya da bir haftalık süreç değildi. 10 yıllık hatta daha da önce yaşanan olayların bir neticesiydi. Türkiye’deki göç ve göç yönetimi, mülteci problemleri gibi sorunları çok uzun zamandır yaşıyoruz. Ben hem akademik hem saha hem de dernek çatısı altında 10 yıldır göçmenlerle çalışıyorum.

Suriye'den buraya kitlesel olarak gelinmeye başlandığından itibaren hem Suriye'deki hem de Türkiye'deki bütün kamplarda bulundum. Çocukluğumda da ailemden dolayı Türkiye'deki Çeçen kamplarında bulunmuştum.

Bu son 1 ayda yaşadıklarımız, bizim 40 yıldan fazladır karşılaştığımız sorunların neticesiydi. Şu an dünyada 82 milyondan fazla mülteci var, 250 milyondan fazla insan yerinden edilmiş durumda, hem kendi ülkelerinde hem yurt dışında. Ancak Türkiye'de son yıllarda göç bir problem olarak görülüyor. Önceleri sadece Suriyeliler bağlamında bu problemi görüyorduk, son 1 aydır ise Afgan problemi gibi bir durumun lanse edilmesi söz konusu. Bunun nedeni aslında ana akım medya, sosyal medya ve özellikle sosyal medyadaki ünlü ve siyasîlerin paylaşımları. Halbuki Afgan problemi 40 yıldan fazladır devam eden bir savaşın neticesinde var ve Türkiye'ye 40 yıldır girişler devam ediyor. Suriye'den belki 10 yıldır yoğun bir göç var ama ondan öncesinde de geliniyordu. Doğu Türkistan'dan, Bosna Hersek'ten, Bulgaristan'dan göçmenlerin ülkemize gelmeleri hâlâ devam ediyor. Moldova, Ukrayna, Irak, İran... Biz önceleri geçiş ülkesi konumundayken son 5 senedir hedef ülkeyiz. Dünyanın en büyük kaçakçılık ağı Türkiye'den geçiyor. Biz ne yaparsak yapalım böyle bir problemimiz var. Peki, bu problemi nasıl çözebiliriz? Göç yönetimiyle çözebiliriz.

Aslında Suriye'den gelenlerden dolayı mülteci probleminin bu kadar yankı yapmasının sebebi, Türkiye'nin göç yönetiminde bazı sıkıntılarının olması. Çünkü çok uzun bir süre, bizlere göre çok uzun bir süre. Meliha Hanım'ın da bahsettiği gibi 99 ile başlayan kimlikleri Suriyeliler hemen alamadılar. Çünkü biz Türkiye'ye bu kadar girişi beklemiyorduk. Bu insanların en fazla 3-4 senede geri döneceklerini düşünüyorduk ama şu anda 10 senedir Suriyelileri burada ağırırıyoruz, diyemeyiz. Çünkü hiç kimse bir ülkede 10 yıl kalıp da ben burada misafirim demez, 10 yıllık bir misafirlik olmaz. Problemler; politikalardan, prosedürdeki ve mevzuatlardaki eksiklerden kaynaklanıyor.

Profesörleri, doktorları, kendi ülkelerinde mavi yakanın dışında çalışan insanları biz çok uzun bir süre burada mavi yakaya terk ettik ve o insanlar bazen legal yollarla, çoğu zaman da illegal yollarla yurt dışına gitmeye mecbur bırakıldı.

Bir diğer konu aslında Afganistan’dan gelenlere yönelik bu denli sistematik yapılan tacizlerin yansıması. İlk etapta ana akım medya olsa da 10 senedir insanların artık bunalmasından ve gerçek açıklamalara erişememesinden kaynaklanan bir sürecin getirisiydi bu. Ana akıma göçmenlerin bu denli düşmesi ve sosyal medyada insanların gördükleri neticesinde diyebiliriz ki halkın da kısmen ve kendi açısından haklılık payı var. Son dönemde farkındaysanız 1 aydır her gün Afganlarla ilgili haberler çıkıyor. Ben son 5 senedir akademik anlamda Afganistan üzerine çalışıyorum, 200’den fazla Afganistanlıyla bire bir iletişim hâlindeydim. İnsanlarla görüştüğümde son 1 aydır gördüklerime ve duyduklarıma gerçekten inanmıyorum. Yenimahalle’de (Beykoz) -Yenimahalle Afganistanlıların yoğun olduğu bir yerdir- yerel halkla temasa geçtiğimde bana söyledikleri şey şuydu: “Biz Afganlardan çok memnunuz. Afganlar sadece işlerine giderler, bizi asla rahatsız etmezler, biz Afganlardan korkmayız.” Bu süreç içerisinde de son 1 senedir pandemiden dolayı aslında Afganistan’a ve bu çalışmalara sahada ağırlık veremediğimiz için konuşmadık fakat bu süreç içerisinde sürekli olarak Afganistan’dan gelen herkesten sitâyiş ile bahsedilirdi. Kiminle konuştuysam Afganların çok fazla insan içinde durmadığından, genelde kendi içlerinde yaşadığından ve çok dışarıda kalmadığından bahsederdi. Bu bahsettiklerim sahada aktif ve dinamik olarak gördüğümüz izlenimlerdi.

Bir diğer konu aslında Afganistan’dan gelenlere yönelik bu denli sistematik yapılan tacizlerin yansıması.

İlk etapta ana akım medya olsa da 10 senedir insanların artık bunalmasından ve gerçek açıklamalara erişememesinden kaynaklanan bir sürecin getirisiydi bu. Ana akıma göçmenlerin bu denli düşmesi ve sosyal medyada insanların gördükleri neticesinde diyebiliriz ki halkın da kısmen ve kendi açısından haklılık payı var. Son dönemde farkındaysanız 1 aydır her gün Afganlarla ilgili haberler çıkıyor. Ben son 5 senedir akademik anlamda Afganistan üzerine çalışıyorum, 200’den fazla Afganistanlıyla bire bir iletişim hâlindeydim. İnsanlarla görüştüğümde son 1 aydır gördüklerime ve duyduklarıma gerçekten inanmıyorum. Yenimahalle’de (Beykoz)

-Yenimahalle Afganistanlıların yoğun olduğu bir yerdir- yerel halkla temasa geçtiğimde bana söyledikleri şey şuydu: “Biz Afganlardan çok memnunuz. Afganlar sadece işlerine giderler, bizi asla rahatsız etmezler, biz Afganlardan korkmayız.” Bu süreç içerisinde de son 1 senedir pandemiden dolayı aslında Afganistan’a ve bu çalışmalara sahada ağırlık veremediğimiz için konuşmadık fakat bu süreç içerisinde sürekli olarak Afganistan’dan gelen herkesten sitâyiş ile bahsedilirdi. Kiminle konuştuysam Afganların çok fazla insan içinde durmadığından, genelde kendi içlerinde yaşadığından ve çok dışarıda kalmadığından bahsederdi. Bu bahsettiklerim sahada aktif ve dinamik olarak gördüğümüz izlenimlerdi.

Mülteci yönetiminde şöyle bir şey söyleyebiliriz: Kolombiya’da 3 milyondan fazla Venezuelalı mülteci var, Filistinli mülteciler dünyanın her yerinde. Türkiye’deki mülteci sayısı zaten 5 milyon civarında ama Türkiye’de sadece tek tip Suriyeli ve Afgan mülteci yok. Mesela Afganistan için sınıra bir duvar örülmesinden bahsediyorlardı. Amerika’da bulunduğum dönemde Meksikalı arkadaşlarıma şöyle bir şey sormuştum: “Gerçekten bu duvar işe yarıyor mu?” Şöyle bir karşılık almıştım: “Bizim geliş yollarımız belli, o duvar olsa da başka yerler buluyoruz ve geliyoruz.” Bir insan gerçekten bir ülkeden çıkmak mecburiyetinde kaldıysa ve zorundaysa ne duvar ne

Afganistan'dan başlayan, Pakistan'da devam eden, Türkiye'den Avrupa'ya kadar uzanan çok büyük bir kaçakçılık ağı var. Siz duvar da örseniz, bu insanları sınır hattında öldürseniz ya da başka şeyler de yapsanız bu insanlar geliyorlar. Çünkü insanların gelmeleri dışında başka çareleri yok.

Afganistan'dan sadece 1 aydır insanlar gelmiyor. Afganistan'da, 1979 yılı Sovyet işgalinden beri Türkiye'ye ciddi bir mülteci akışı var ve bu mülteci akışı Van üzerinden Türkiye'ye, buradan da çoğu zaman Avrupa'ya taşınıyor. Biz EpicMigrations olarak 10 gün kadar önce Van'daydık ve sınırda 3,5 milyon kadar insan olduğu, günlük geçiş sayılarının 1500 civarında sadece silahlı genç erkeklerin geldiği söyleniyordu. Orada bir problem var, bunu biliyoruz. Bu insanlar geliyor, bunu biliyoruz. Ancak anlatılanlardaki gibi bir durum var mıdır, diyerek Van'a gittik ve gördüğümüz şeyler bizim her zaman bildiğimiz ve önceden de şahit olduğumuz durumlardı. Van'dan normalde sadece erkekler gelir çünkü 5 bin kilometrelik bir yolu yürümeleri gerekiyor. Buraya geliyorlar, burada çalışıyorlar. Sonra tekrardan ülkelerine dönüyorlar. Çalışabilecek bir ekonomik seviyeleri olmadığı için gelmek zorundalar. Çünkü 1 Türk lirası, 10 Afgani yani Afgan parası demek. Ekonomik sebeplerle Afganistan'da her aileden 1 kişi ülkeden çıkıyor. Çok uzun yıllardır süregelen bir mültecilik kültürü yerleşmiş durumda artık.

Ancak gittiğimizde gördük ki ana akım medyanın yayınladığı çoğu şey gerçek değildi. Van üzerinden gerçekleşen göçte benim önceki gördüklerimin dışında kadın, çocuk ve yaşlılar da göçe artık eklenmiş durumdaydı.

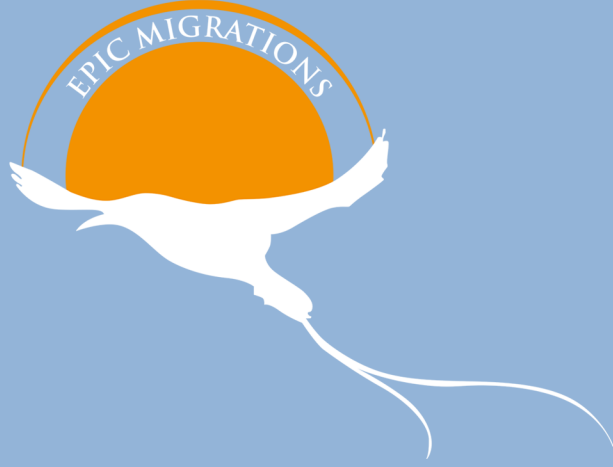
MODERATÖR: Sümeyye Hanım, uluslararası entegrasyondan bahsettiniz. Aslında ben “Bu süreçten sonra göç politikaları nasıl olmalı?” şeklinde bir soru yöneltecektim. Bundan sonra göçmenlere yönelik sivil toplumun sizce nasıl bir yol izlemesi gerekir?

SÜMEYYE AÇIKGÖZ: “Türkiye olarak burada nasıl bir şey yapabiliriz?” sorusunu sordüğümüzde uluslararası entegrasyon cevabına ulaşıyoruz. Bizim, göç politikalarımızı yönetmemiz gerekiyor. “Bu göç politikalarını nasıl yönetebiliriz?” Belki burada bir iş gücü anlaşması yaparak. Şu sanılmasın ki Türkiye’deki kişilerin işini alacaklar, böyle bir şey söz konusu dahi olamaz. Çünkü çalışma alanları çok farklı. Bu kadar ağır sanayide Türkler çalışmıyor. Afganistanlılar bu konuda aslında kendi istekleri ile ağır çalışma şartlarına geliyorlar. Artık bahsettiğimiz uluslararası ölçeğin devreye girmesi, uluslararası çözüm sürecine girilmesi gerekiyor. Burada duvar örerek, “İstemiyoruz, gelmesinler!” diyerek problemler çözülmeyecek, onların yalnızca üstü örtülecek. Sizinle Van’dan aldığımız görüntüleri paylaşmak istiyorum. Fotoğraflardaki herkesle tek tek konuştuk. Gelenler arasında evet, genç erkekler vardı. Bu erkeklerin içinde 12 yaşında yalnız çocuklarla, ailelerle, kadınlarla karşılaştık. Dağlarda ulaşamadığımız, bağlantı kurmadığımız neredeyse kimse kalmadı. Toptancılar dedikleri, kaçakçı ağının gelenleri toplayan kişileriyle doğru olanı anlamak için iletişim kurduk. Sadece 1 saatlik yürüme mesafesinde bir dağa çıktık. Ekipmanlarımız ve eşeğimizle beraber çıktığımız bu dağda neredeyse harap olduk, dağdan aşağıya indiğimizde kendimize gelemedik. Bunları yapmamızın sebebi aslında “5000 km gibi dağlarla çevrili olan bir yolu gerçekten neden katediyorsunuz?” sorusunun cevabını almaktı. Cevaplar genel olarak, “Çalışmak için geliyorum ve ailemin buna ihtiyacı var.” yönündeydi. Arkadaşlar, 12 yaşında bir çocuk eğer yola çıkıyorsa ve buna ihtiyacım var diyorsa gerçekten zorunda kalmıştır, hiçbir çocuğu ailesi mecbur olmasa göndermez.

Bu insanlar arkadaki ailelerine bakmak için geliyor. Gelecek ki ailesine bakabilsin. Tekrardan geri dönüyorlar mı? Evet, ekserisi dönüyor. Oradaki düğününü yapmak için, aile kurmak için dönüyor. Ancak şu andaki düzlemde buraya çalışmak için gelmek zorundalar. Bunu engelleyebilir miyiz? Onların gelmesini engelleyemeyiz.

O halde yapmamız gereken şey sorunu kabul etmek ve çözmek adına adımlar atmak. Türkiye'nin payına düşen ne olabilir? İş gücü anlaşmaları kapsamında göç rotasının Türkiye ayağında kurulabilecek sanayi bölgeleri olabilir. Burada fabrika patronlarının, işverenlerin ya da böyle kötü evlerinde fahiş fiyatlarla oturtan ev sahiplerinin yaptığı yanlışları insanlara mal edemeyiz. Çünkü göçmenler bir şekilde buraya geliyor, buraya geldikten sonra da onları çok kötü evlerde, çok yüksek kiralarda oturtuyorlar. 18 saat 2 bin liraya çalıştıran oluyor, 1500 liraya çalıştıran oluyor. Hiçbir şekilde parasını alamadıkları oluyor, bazıları şiddete uğruyor. O yüzden daha çok çalışmamız, daha çok sesimizi duyurmamız gerekiyor. Dramatik bir hikâyeyi konuşmuyoruz, gerçeği tüm çıplaklığıyla konuşuyoruz ve bu gerçeğin en kısa zamanda uluslararası düzeyde de çözülmesi gerektiğini defaatle belirtiyoruz.

Şu zaman diliminden sonra sivil toplum nasıl bir çalışma yürütebilir? Yalnızca insanî yardım boyutunda kalmayarak araştırmaların, raporların çoğaltılmasına destek olmalı, çözüm önerileri sunmaları gerekiyor. Mesela biz Van için bir rapor hazırlıyoruz. 10 gün boyunca oradaydık ve o çalışmanın neticesinde bir uluslararası entegrasyon, iş gücü anlaşması, bir sanayi bölgesinin kurulması ve sadece belki Afganistan-Pakistan'dan gelen kişilerin ya da direkt o bölgedeki kişilerin istihdam edilmesi üzerine bir çalışma önerisi verebiliyoruz. Kanada'nın göçmen alış politikalarında; ülkeye gittiğiniz zaman size bir iş bulurlar, sizi yerleştirirler, dillerini öğretirler, özel kültür dersleri olur. Sizi oraya yavaş yavaş entegre etmeye çalışırlar ama Türkiye'de bu entegrasyon çalışması çok temel düzeyde kaldığı için bu sefer bize entegre olmadılar diye biz mültecilere kızmaya başlıyoruz. Burada dil konusu çok önemli. Özellikle Suriyeliler bağlamında söylersek kadınların dile erişimleri çok fazla yok. İnsanların buna katılması, devletin ve sivil toplumun katılması da çok temel seviyede kalıyor. Bu yüzden devlete sunulmak üzere projelerin artırılması, raporların artırılması ve raporlar neticesinde çözüm önerilerinin artırılması gerekiyor, diyebiliriz.

GDH | Genç Değer
HAREKETİ

